

Opponensi vélemény

Balázs Zoltán: A hatalmi ágak elválasztásának elve. A klasszikus felfogás védelme című disszertációjáról

Balázs Zoltán témaválasztása két szempontból is figyelemre méltó. Egyrészt azért, mert mint maga is írja, egy olyan klasszikus témát tárgyal, és mint az alcím árulkodik, véd meg, amelyet előtte magyarul nem kisebb tekintély, mint Bibó István dolgozott ki.¹ Az értekezés tehát igen jelentős kockázatot vállal, amikor e témát választja – nyilvánvalóan felmerül az összehasonlító kérdés: vajon tud-e újat mondani elődjéhez képest. Különlegességének másik oka pedig az, hogy Balázs Zoltán dolgozata eredetileg angol nyelven született és jelent meg: *The Principle of the Separation of Powers* (2016) címmel, a Rowman and Littlefield kiadónál. Ritkaság az, hogy egy társadalomtudományi akadémiai doktori értekezés egy már angolul megjelent szöveg magyar visszafordítása legyen. Ez ugyanis azt jelenti, hogy a nemzetközi tudomány már befogadta az írást, sőt, esetleg már feldolgozása is folyamatban van. Ha így áll a helyzet, vajon mi a szerepe az akadémiai doktori fokozat megvédésének. Nos, a hazai tudományos minősítőrendszer garanciáját épp az adhatja, ha ilyen, a nemzetközi szintéren már bemért dolgozatok alapján is kerülhet odaítélésre akadémiai doktori fokozat. A Magyar Tudományos Akadémia doktori eljárásának is szoros szimbiózisban kell működnie a nemzetközi tudományos közösség tudományos szűrőivel, a társadalom- és humántudományokban is. Amikor magyar nyelvre visszafordítja dolgozatát, Balázs Zoltán figyelemmel van a magyar nyelvű tudományos kutatás fenntartására irányuló akadémiai törekvéseknek is, ami ugyancsak tiszteletre méltó.

Balázs a klasszikus politikaelméletből indul ki, amikor témája feldolgozására vállalkozik. Úgy véli, hogy már Arisztotelész óta a kormányzattal kapcsolatos diskurzusban megjelenik a politikai funkciók és eljárások elválasztása, s ezek egymáshoz fűződő viszonya is régóta vizsgálat tárgyát képezte. „A vezérmotívumokat a harmonikus rend, a kiegyensúlyozott belső szerkezet, a közjó szolgálata adták.” (6) Balázs e klasszikus elvek felelevenítésére, korszerű „hangszerelésére” vállalkozik dolgozatában. Kimondja „Még ha idejétmúltnak és homályosan hatnak is ezek a fogalmak manapság, a jól elrendezettség, a fékek és egyensúlyok, a hatalmak elválasztása, a joguralom a modern alkotmányok sarokkövei, s közben a klasszikus hagyományokhoz is erősen kötődnek.” (6) Balázs szerint e témaválasztás, s a téma illetén, klasszikus alapokra épített kifejtése ráadásul aktuális is, „tekintettel főleg a liberális és alkotmányos demokráciákat érő mai kihívásokra.” (6)

Balázs szerint a hatalmi ágak elválasztásának elve (röviden az elválasztás elve) csakis egy „analitikusan jól megalapozott és normatívan igazolt koncepció” (14) révén lehetséges. Saját dolgozatára vonatkozólag is elfogadja, hogy ezt a koncepciót csakis „a kormányzásnak egy tágabb elméleti keretébe tudjuk ágyazni”. (15) Már a szöveg elején explicit módon megfogalmazódik a dolgozat tétje, hogy „korrigáljuk azokat a nézeteket, amelyek az egyre erősödő népi demokrácia, a nép (többsége) akarátának közvetlen és azonnali érvényesülése mellett érvelnek, vagy amelyek szerint a többség által támogatott erős vezetők szükségképpen jobb kormányzók és szervezők”. (15) Nem világos, hogy a nem kevés iróniával népi demokráciaként emlegetett populizmus és a többség által támogatott erős vezető koncepciója összefügg-e egymással Balázs elképzelése szerint, az mindenesetre ebből a felvezetésből is kiderül, hogy a dolgozat egy kritikai funkciót vállal magára, amikor a kortárs politikai jelenségek egy jól meghatározott körének elméleti bírálatát nyújtja.

¹ Bibó István: Az államhatalmak elválasztása egykor és most (Akadémiai székfoglaló 1947. jan. 13-án)

A dolgozat az ily módon meghatározott feladatát jól áttekinthető szerkezetben fejt ki. Az első két fejezet a tudományos közösség pillanatnyi vonatkozó felfogásának összefoglalását adja, nyilván csak kivonatossan. Balázs kiindulópontja M.J.C. Vile klasszikus formulája, amely – persze az amerikai modellnek megfelelően – a hatalmi ágak elválasztását lényegében együtt tárgyalja a hatalmi ágak kölcsönös ellenőrzésének elvével, amit az amerikai irodalom a „checks and balances” fogalmával jelez. Bár a két téma, tehát az elválasztás és a kölcsönös ellenőrzés elve nyilvánvalóan összefügg egymással, fontos lenne már ebben a fázisban látnunk, hogy a két elv nem mosható össze, s hogy viszonyukkal kapcsolatban mi is a disszerens álláspontja.

Az alapokat keresve Balázs elutasítja azt az igazoló elméletet, amely szerint a szabadság érdekében van szükség az elválasztásra, mert a szabadságra veszélyes a hatalom, s a hatalommal való visszaélés esélye, így a szabadság elvesztésének kockázata csökkenthető az elválasztás révén. Ezt az igazolási módot azonban nem tartja elég meggyőzőnek a disszerens. További értékeket is elvet, így a pártatlanság, a funkcionalitás, sőt az igazságosság elvét sem tartja működő igazolási alapnak az elválasztás elvére.

Ezután az artikulált kormányzás fogalma kerül terítékre, ám úgy tűnik, még ezzel sem igazán elégedett a disszertáció. Mélyebb politikaelméleti megkülönböztetést keres. Ehhez Rousseau adja a támpontot, aki az általános akarat, a kormányzat mint cselekvő és a polgárok által birtokolt hatalom elveit különböztette meg. Ezekre építve Balázs megkülönbözteti a társadalmi hatalom (th), a politikai hatalom (ph), és a kettő között közvetítő politikai autoritás (pa) fogalmát. Ám a három klasszikus hatalmi ágat (törvényhozó, végrehajtó bírói hatalom) nem egy-az egyben felelteti meg ezeknek, hanem ezek különböző arányú együttállásaiként, relációjaiként értelmezi azokat (relacionista felfogás):

- a törvényhozásban mindhárom komponens (th, ph, pa) egymással egyensúlyban részt vállal,
- a végrehajtó hatalom a ph és a pa relációja,
- míg a bírói ágban a pa és a th egyesül.

Végül a dolgozat utolsó, hatodik fejezete azokat a kérdéseket tárgyalja, amelyek a relacionista felfogás elfogadása esetén vetődnek fel, de amelyeket az közvetlenül nem tud megoldani. Ilyenek az újabb, független kormányzati intézmények helyzete (pl. jegybank). Ide sorolja továbbá az alkotmányos felülvizsgálat kérdését is a dolgozat. Végül szóba kerül az úgynevezett szürke zóna, vagyis az állam határainak kérdése, Balázs antikormányzásként emlegeti azt a helyzetet, amikor lényegében a társadalom tartja kontroll alatt a politikai hatalmat – ez a scenárió persze csak nagyon élénk polgári öntudat mellett lehetséges. Az utolsó rész a kivételes állapot tárgyalása, ahol Balázs szerint továbbra is fennáll az igazolási kötelezettség, s az egyetlen elfogadható igazolás csak a rend fenntartása lehet. Mivel a kivételes állapotban a végrehajtó hatalom tesz szert teljhatalomra, s a végrehajtó hatalomban egyforma arányban van jelen a th, a ph és a pa, ezért az „mélyebb értelemben nem a hatalmak elválasztásának felfüggesztése, hanem konstituálása”, „az artikulált kormányzat rendszerének újraindítása”. (14)

Ez tehát a disszertáció általános sémája. A bevezetőből kiderül, hogy a disszerens igényesen, átlátható struktúrában, kompromisszumok nélkül kíván számot adni az ideális elválasztási modelltől, melynek hipotézise szerint a kiegyensúlyozottság és mértéktartás a normatív tartalma.

Lássuk, mennyire tudja a dolgozat alátámasztani e munkahipotézist. A dolog természetéből adódik, hogy csak néhány részletre tudunk itt kitérni, ezekből fogunk általános következtetéseket levonni.

A bevett igazolási módok bemutatása során Bellamy kapcsán esik szó a republikanizmus felfogásáról. Szerinte a pluralizmus fogalmával írható le az az érdeksokféleség, amely a kormányzatot is áthatja. Ám a pluralizmus valójában a társadalomra vonatkozó fogalom, nem

az állammal kapcsolatos. Még az idézett szöveghelyből is világosnak tűnik ez: „Csoportok sokasága áll előttünk, amelyek tagjai révén egymást átfedik”.² Balázs nem azonosul e felfogással, mert szerint Bellamynak „nem a stabilitás és hatákonyság a célja”, tehát nem a kormányozhatóság fenntartása, hanem a hatalom mint olyan *de facto* elválasztása, szétterítése és megőrzése...” (23) Ám e részlet révén érzékelhető, hogy Balázs a republikanizmusnak, tehát az aktív politikai részvételnek még szerepet fog szánni dolgozatában.

Balázs nem retteg a hatalomtól, mint a kritikai irodalom számos képviselője. A valóság érdekli, amikor a következőket mondja: az amerikai modellben nem az elválasztás, hanem a végrehajtó hatalom diadala következett be. Szerinte szembe kell nézni a ténnyel, hogy az Egyesült Államokban „a gravitációs középpont a végrehajtásba helyeződött, amely egyszerre alkotja és menedzseli a közpolitikát, s amelyet csak gyengén kontrollál a Kongresszus, az igazságszolgáltatás és a tagállamok”.³ (27) Ez a realisztikus felfogás ismét érdeme a dolgozatnak.

A második fejezetben azt vizsgálja a disszerens, hogy vajon az elválasztás elvét lehet-e értékekre alapítani, s ha igen, melyek lehetnek ezek az értékek. E kérdésre keresve a választ két olyan politikai filozófus vonatkozó elképzeléseivel foglalkozik, akiket nyugodtan sorolhatunk a klasszikus liberalizmus képviselői közé. Montesquieu-ről és – az eszmétörténész számára kicsit meglepő módon – ezt követően Locke-ról esik szó itt. A disszerens megindokolja az időrendet megbontó sorrendet, amikor azt mondja: „az exegézist és a történeti elemzést itt is félretehetjük”. (62) A dolgozat önreflektált analitikus módszertanának megfelelően úgy tekint ezekre az elődökre, mintha egy kortárs vitában lennének résztvevők. Ez a felfogás eltér ugyan az eszmétörténet bevált módszertanától, de a politikaelmélet számára termékeny lehet, ha nem saját felfogását vetíti bele az elődök kiválasztott gondolataiba. Balázs Zoltán elkerüli ezt a veszélyt.

Montesquieu esetében a szabadság gondolatát veti el, mint ami szerint nem alapozhatja meg meggyőzően az elválasztás elvét, már csak azért sem, mert szerint Montesquieu valamifajta pozitív szabadság fogalommal dolgozik (zárójelben jegyezzük meg, hogy ez a minősítés sommásnak tűnik az eszmétörténet felől nézve), másrészt mert Montesquieu-vel ellentétben ő úgy látja, a szabadság negatív fogalma nem szükségszerűen áll szemben a hatalom fogalmával. Hiszen épp az erős hatalom képes az egyén szabadságait garantálni mindenfajta beavatkozással szemben.

Locke-kal kapcsolatban a pártatlanságról mutatja ki, hogy nem szolgálhat elvi megalapozásul, már csak azért sem, mert a pártatlanság nem minden esetben értékes – az emberi kapcsolatok egy részében fontos szerepet játszik valamifajta pártosság – gondoljunk a családi kapcsolatok jelentőségére más kapcsolatainkhoz viszonyítva. Balázs tehát elveti mind a szabadság, mind a pártatlanság elvét, mint az elválasztást megalapozó értékeket. A harmadik vizsgált fogalom pedig a funkcionalitás – mellyel kapcsolatban még az is felmerül, hogy a funkcionalitás egyáltalán érték-e? (67) Utoljára az igazságosság értékével néz szembe. Meglepetéssel regisztrálja, hogy annak legutóbbi nagy hatású teoretikusa, John Rawls „semmit sem mond a hatalmak elválasztásáról”. (71) Szerinte ennek az a magyarázata, hogy a Rawls által *Az igazságosság elméletében* kidolgozott „rezsím” „véggépp összeegyeztethetetlen a hatalmak elválasztásának hagyományos doktrínájával.” (75) A négy kiválasztott érték elemzését követően általánosságban is elveti a valamilyen érték segítségével történő megalapozást. A szakirodalom bemutatása és néhány lehetséges megoldás elvetése után a dolgozat eljut saját koncepciójának kifejtéséhez. Az elválasztási elvet Jeremy Waldron alapján tárgyalja, aki szerint egy artikulált kormányzat legfőbb sajátossága, hogy abból általában „a hatalom három,

² R. Bellamy, *Political constitutionalism. A Republican Defence of the Constitutionalality of Democracy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007)

³ Eric A. Posner, Adrian Vermeule: *The Executive Unbound: After the Madisonian republic* (Oxford, OUP, 2010)

a hagyomány által jóváhagyott ága bontakozik ki”. (102) Már a magát jogpozitivistaként meghatározó Waldronnál is érzékelhető egyfajta visszafogottság a normatív igényekkel kapcsolatban, egyfajta ellenállás a jogi konstruktivizmussal szemben. Ennek oka nála nagyrészt visszavezethető az angolszász országokra jellemző common law önképére, a felvilágosult racionalitásra épülő jogalkotással kapcsolatos szokásos fenntartásokra. A disszerens is hasonló trial-and-error fejlődési folyamatra utal, amikor a hatalmi ágak kialakulását egy játékba való bekapcsolódáshoz hasonlítja. Ahogy a játéknak megvan a maga rendje, amit a játzó felek kölcsönösen határoznak meg, ugyanúgy van szükség a kormányzásban is valamifajta rend kialakulására, de jobb, ha „ennek szabályait inkább maga a gyakorlat, semmint az alkotmányos viták és elmélyült reflexió határozza meg.” (102) E megfontolás alapján a disszerens az elválasztás elvének kialakulásával szemben két rossz megoldást nevez meg: az egyik az, amikor elvont alapelvekből, önkényesen, a teória hübriszével alakítanak ki valamifajta rendet, a másik pedig az, amikor valamely önkényes uralkodói akarat alkotja meg azt. E két negatív meghatározáson túl két pozitív összetevőt is kiemel a jó renddel kapcsolatban a dolgozat. Az egyik „a rend természetes érzékének” figyelembevétele, a másik pedig a közösség tagjainak, tehát minden egyes polgárnak „aktív és résztvevő” szerepe, ami persze nem jelenthet valamifajta kanti értelemben vett erkölcsi egyenlőséget. Továbbá még két feltételről is szó esik: az egyik a személyes autonómia eszménye, a másik a joguralom elve. Mint látjuk, ezek az elvek mind az angolszász hagyományhoz, egyfajta mérsékelt konzervatív elképzeléshez állnak közel. Balázs elköteleződése e hagyomány felé egyértelműnek látszik.

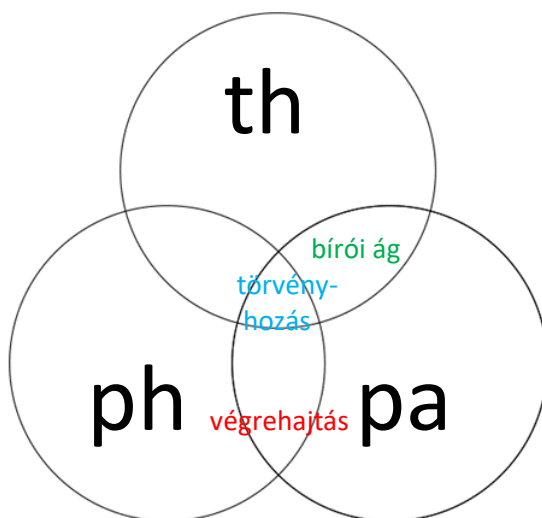
A következő fejezetben jelenik meg az a három entitás, amely e megszilárduló hagyomány (az artikulált kormányzás) tényleges vázát adja a disszerens szerint: a társadalmi hatalom, a politikai hatalom és a politikai autoritás. A fejezet indítógondolata az, hogy az elválasztás elvének irodalmából hiányzik a hatalom jelenségének leírása és értelmezése, ebben az értelemben ez a fejezet épp a hatalom elemzését nyújtja. Első lépése a hatalom társadalmi jelenség voltának a tisztázása, Max Weberre hivatkozva. Ám Balázs ismét próbálja árnyalni a Weber nyomán kibontakozó liberális hatalomkritikákat, amikor azt hangsúlyozza, hogy „a hatalom és a szabadság nem állnak olyan antitetikus viszonyban, mint ahogyan a klasszikus liberális elmélet azt föltételezte vagy gondolta”. (108) Máshol a hatalom „képesség-kiterjesztő vagy –bővítő lehetőségeit” emlegeti. (108) Ennek ellenére a hatalom társadalmasítása mellett érvel a dolgozat, mégpedig egy jól meghatározott, nem kollektivistá értelemben: „... a gyakorlati rend elméletének konstrukciója akkor a legmeggyőzőbb, ha az egyének kezében *mindig* van valamennyi valódi hatalom.” (113, kiemelés eredetiben) Ez az elv, a hatalomban való egyéni participáció gondolata egyfajta republikánus színezetet látszik adni a dolgozatban kibontakozó, klasszikusnak nevezett felfogásnak, talán nem teljesen függetlenül az abban kulcsszerepet játszó Rousseau-nak.

A társadalmi szintű hatalom után a közvetlen politikai hatalom kerül szóba, mégpedig Hobbes és Rousseau vonatkozó elképzeléseit ötvözve. A gondolatmenet célja, hogy elvezessen bennünket a tiszta hatalomgyakorlás, mint állami erőszakmonopóliumtól az autoritásig (magyarul a tekintélyig), mint a pusztá hatalomgyakorlást kiváltani képes személyközi kapcsolatig. Az autoritás kapcsán a klasszikus szerzők közül Joseph Raz neve jelenik meg hivatkozásképp. A fogalom előtérbe helyezését pedig az indokolja, hogy „az autoritásviszonyban nincs jelen a konfliktus vagy akaratütközés”. (127) A konfliktus helyét itt a beleegyezés veszi át, ám nem világos, hogy a beleegyezés elérésére használatos technikákban nem lopózik-e vissza látens módon mégiscsak a hatalom, mint konfliktus, és mint pusztá erőalkalmazás. További problémának látszik, hogy ha az autoritás „nem vesz részt sem az igazgatásban, sem a kormányzásban”, akkor vajon ténylegesen beszélhetünk-e az autoritás előtérbe helyezéséről, vagy az érzékeny politikai kérdésekben (jelesül ahol

érdeklődés van), tulajdonképpen meghátrál a politikai hatalom előtt. Szemben a politikai mindenhatóságát valló, ma divatos schmittianus-realista iránnyal, Balázs Zoltán megpróbálja a lehető legszűkebbre szabni e hatalom terrénját, amikor azt írja: „A politikai hatalomnak viszont van (tudniillik korlátja, HF), mivel csak a közösséget érintő ügyekre kell figyelnie, a közjóra vagy a közérdekre, potenciális felelősséggel bírva az egész politikai közösségért.” (133) A hatalmat tehát (csak) a közjó legitimálja.

Fontosnak tűnik kitérni arra az ábrára, amelyet a 135. oldalon közöl a dolgozat. Ezen az ábrán a legfontosabb csomópontok, fogalmak viszonya kerül kidolgozásra: a rend, a személyes autonómia, a joguralom, a th, a ph és a pa. Egy háromszintes rétegződés adja a szerkezet lényegét: a th alul, a rend felül, s közöttük közvetít a személyes autonómia és a joguralom. Ez utóbbi pedig két komponensre bomlik, ezek rendre a pa és a ph. Másfelől, a kiegészítő megjegyzésekkel lehet felülről lefelé is olvasni az ábrát. Ekkor az összefüggés a következő: A „rend magában foglalja” – „a minimális személyes autonómiát, amihez kell th – s a joguralmat, amihez kell pa és ph. A pa meghatározása: „természeti törvény”, a rend passzív aspektusa”; a ph meghatározása: „pozitív törvény”, a rend aktív aspektusa”. A th-ból két nyíl mutat a pa és a ph irányába. Ha ez utóbbi értelmezést fogadjuk el, akkor ez annyit jelent, hogy a dolgozat központi fogalmát, a rendet két eleme határozza meg. Magában kell foglalja a minimális személyes autonómiát, ami az angolszász felfogásban alapvető (szemben mindenfajta kollektívizmussal), de magában kell foglalnia a hatalmi önkény kizárását, amit a joguralom fogalma jelöl. Ez utóbbinak pedig két nézőpontja van: egyrészt a hagyományok határozzák meg, másrészt viszont az új helyzetre reagáló politikai kreativitás. Érdekes tehát, hogy az elmélet beépíti magába a természetjog-pozitív jog vita mindkét elemét, belsővé téve ezáltal kettejük viszonyát.

Az ötödik fejezet ismét két felfogást szembesít, a hatalmi ágak szubsztancialista és relacionista felfogását. Mint már volt róla szó, ez utóbbi mellett teszi le a voksot, s e döntésének eredményét foglalja össze egy újabb ábra, a 165. oldalon. Az igazság az, hogy ez az ábra egy kicsit kevésbé átláthatónak tűnik, ezért az alábbiakban idézzük a dolgozat vonatkozó szövegét, s javaslunk egy pontosabbnak tűnő, egyszerűbb ábrát.

„... ahelyett, hogy a hatalmi ágakat a hatalomtípusoknak (társadalmi hatalom, politikai hatalom, politikai autoritás) igyekeznénk megfeleltetni, az egyes hatalmi ágakat úgy gondoljuk el, mint ezeknek a fogalmaknak és az általuk jelölt valóságelemeknek a kombinációit, viszonyulásait. Konkrétan: *a törvényhozás az az állam- vagy kormányzati hatalmi ág, amelyben a társadalmi hatalom, a politikai hatalom és a politikai autoritás találkozik, s mindegyik képviselve van. A bírói ág a politikai autoritás és a társadalmi hatalom kapcsolódása, ahonnan a politikai hatalom hiányzik. A végrehajtó hatalmi ágban pedig a politikai hatalom és a politikai autoritás jelenik meg, a társadalmi hatalom kizárásával.*” (153, kiemelés az eredetiben)

Ez az általunk javasolt ábra ráadásul abból a szempontból is hasznos lehet, hogy alátámasztja a dolgozat egy másik állítását is, mely szerint „A törvényhozó hatalmi ág ezért az egész állam egyfajta egyensúlyi modelljének is tekinthető... indokoltan élvez primátust a másik kettővel szemben.

Végül az utolsó fejezetben a dolgozat néhány további fenntartást fogalmaz meg. Ezek közé tartozik, hogy az újabb, autonómnak tartott kormányzati intézmények, mint például a központi bank, nem tekinthetők olyan értelemben független hatalmi tényezőknek, mint amilyen a bírói ág, „ezek az intézmények inkább a végrehajtó hatalom részei, nem pedig... a bírói hatalmi ágra hasonló önálló állam- vagy kormányzati hatalmi ág(ak HF).” (180) Ismét realista módon az elmélet óvatosságára int a disszerens az alkotmánybíróságokkal kapcsolatban, mivel az alkotmánybíróság, természeténél fogva, például az alkotmányos felülvizsgálattal „mindig benyomul a politikai hatalom fennhatósága alá tartozó területekre.” (180) De nem hoz létre szerinte negyedik hatalmi ágat a vertikális tagolódás sem, az önkormányzatiság (lefelé) és a föderalizmus (fölfelé) inkább „abban segítenek, hogy a polgárok érzékenyebbek legyenek a politikai autoritás határai, az antikormányzás, a politikai és a társadalmi hatalom közötti különbségek iránt.” (195) Szerinte nem mond ellent az elosztás rend alapú, relacionista elvének a kivételes állapot sem, hiszen ekkor „a hatalmak elválasztásának elve tisztábban látszik”. (197)

A zárófejezetben még egyszer visszatér szabadság és hatalom viszonyának kérdése. A disszerens itt (is) elzárkózik attól, hogy valamely explicit politikai filozófia mellett elkötelezze magát. Úgy véli az a gondolat, hogy „a hatalmak elválasztása és a szabadság mélyen összetartozó dolgok” „normatív védelmet igényel és érdemel, de olyat, amely nem elkötelezett sem liberális, sem konzervatív (akár klasszikus, akár modern) politikai filozófiai álláspontok mellett, se ellenük.” (199) Ám amikor a mai globális politikai helyzetet jellemezve aggodalmának ad hangot, hogy új mozgalmak és „furcsa vezetők” jelentek meg, vagy hogy az Európai Uniónak „artikulálatlan vagy úgy maradt a kormányzati struktúrája”, valójában egy klasszikus liberál-konzervatív álláspont felől beszél. Valószínűleg ezt nyugodtan elismerhetné, nem tenne kárt vele elméletében, annak konzisztenciáját és meggyőző erejét illetően, de nem maradna utána az az érzésünk, hogy a Rawls által képviselt, és az övéhez hasonló liberális elméletek szerzői gyakorlatát folytatja, amikor az általa preferált berendezkedést, modellt vagy elvet értéksemlegesnek, mindenki által vállalhatónak ítéli, értékválasztásoktól függetlenül. Hisz megítélésem szerint épp az adja az elválasztás elvével kapcsolatos álláspontja nemes patináját, hogy felvállalja azt a klasszikus liberális hagyományt, amely jól megférte alapvető értékek (individuális szabadságjogok, a hatalom korlátozása) tételezésével, azok nélkül lényegében értelmezhetetlen is.

Ez az elvi nézeteltérés azonban fakadhat a disszerens által művelt politikaelmélet és az opponens által választott politikai eszmetörténeti alapú politika-filozófiai nézőpont közötti módszertani különbségből is. Ezért talán nem kell túl nagy jelentőséget tulajdonítani e

nézeteltérésnek, hiszen ezzel együtt is minden lényeges ponton meggyőzően érvelőnek és védhetőnek tűnik a dolgozatban kifejtett álláspont.

Balázs Zoltán dolgozata igényes, alapos, átlátható struktúrában elővezetett gondolatmenet, mely meggyőzően érvel a hatalmi ágak elválasztásának klasszikus elmélete mellett, a rendre, mint a kormányzás céljára hivatkozva, s megmutatva, hogy milyen arányokban részesül a három hatalmi ág a társadalmi hatalom, politikai hatalom, politikai autoritás fogalmi hármásából.

A dolgozat az MTA akadémiai doktori cím odaítélésére alkalmas.

2019. 04. 23.

Hörcher Ferenc
az MTA doktora